

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Ks. Marcin Dera

Małżeństwo i rodzina w nauczaniu św. Jana Chryzostoma. Studium homiletyczne.

Celem dysertacji jest ukazanie nauczania św. Jana Chryzostoma na temat małżeństwa i rodziny. Wspólnota życia i miłości w nauczaniu Złotoustego była rozumiana jako związek mężczyzny i kobiety poświęcony przez Boga. W epoce, w której żył i pracował omawiany prezbiter antiocheński i późniejszy arcybiskup konstantynopolitański, Kościół wypracowywał teologiczne podejście do zawierania sakramentu małżeństwa. Był to czas niepokoїв społecznych związanych z wydarzeniami politycznymi i religijnymi. Sytuacja wpływała na kondycję małżeństw i rodzin. Znacznym problemem było praktykowanie przez chrześcijan tradycji wywodzących się z kultury grecko – rzymskiej. Dlatego w nauczaniu Złotoustego pojawia się krytyka zwyczajów pogańskich w praktykach zaślubin czy życia rodzinnego. Jan Chryzostom doceniał przy tym wątek miłości jako spoiwa małżeństwa, co było pewną nowością na tle pogańskiego podejścia do tego zagadnienia.

Rodzina w nauczaniu św. Jana Chryzostoma oznaczała przede wszystkim ojca, matkę oraz dzieci. Ciekawostką jest włączanie do rodziny (na zasadzie życia pod jednym dachem) również służby domowej (która w tamtym czasie składała się głównie z niewolników). Złotousty praktycznie nie wypowiada się na temat dziadków i ich roli. W jego nauczaniu rodzina miała być *Kościółem domowym* i wspólnotą życia i miłości.

W dysertacji skorzystano z bogatego dorobku homilii, wygłoszonych przy różnych okazjach przez św. Jana Chryzostoma. Szczególnym bogactwem jego przepowiadania jest fakt, że zdecydowana większość była spisywana przez jego sekretarzy w czasie wygłaszania, co daje unikalny styl słowa mówionego spisanego na papierze. Nierozłączną częścią przepowiadania jest aspekt techniczny – czyli sztuka wymowy, inaczej retoryka. W rozprawie opracowano opis technik retorycznych stosowanych przez św. Jana Chryzostoma w jego przepowiadaniu. Oprócz badania homilii, niezbędnym w ukazaniu całości zagadnienia okazało się także studium teologii – zwłaszcza moralnej – w nauczaniu Złotoustego. Było to szczególnie ważne w opracowaniu części dotyczącej piętnowania grzechów wpływających na kondycję rodziny.

Ważnym zadaniem było ukazanie wyjątkowego – na tle innych teologów epoki – nauczania św. Jana Chryzostoma na temat małżeństwa i rodziny. Dokonano tego analizując wiele z dostępnych homilii. Skoncentrowano się przede wszystkim na tych, które poruszały zagadnienia, stanowiące treść tematu. Pewną trudnością był fakt, że Złotousty nie wygłaszał homilii ściśle tematycznych dotyczących małżeństwa i rodziny. Najczęściej omawiał kolejne części ksiąg Pisma świętego, według rozdziałów lub wydarzeń biblijnymi. W toku objaśniania fragmentów aktualizował je do życia codziennego poruszając omawiane w dysertacji kwestie. To powoduje, że w opracowaniu rozprawy wykorzystano jako źródło wiele homilii, które zawierają czasami jeden akapit, lub nawet jedno zdanie, które ukazuje stanowisko Antiocheńczyka dotyczące małżeństwa i rodziny.

Głównym źródłem wykorzystanym do kwerendy były homilie św. Jana Chryzostoma wygłoszone w czasie jego posługi jako diakona i prezbitera w Antiochii. Oprócz tego wykorzystano kilka wystąpień z czasu, kiedy był biskupem w stolicy Cesarstwa Bizantyjskiego.

Najwięcej źródeł odnaleziono w cyklu homilii omawiających Ewangelię według św. Mateusza. Poza tym posłużono się także jego wypowiedziami na temat Księgi Rodzaju oraz fragmentami homilii omawiających *Listy św. Pawła – do Kolosan, do Tymoteusza i do Galatów*. Wykorzystano również fragmenty z jego nielicznych przemówień tematycznych, w których piętnował różne sekty i stronnictwa istniejące w społeczności antycznej Antiochii, takich jak: *żydujący chrześcijanie, Żydzi, poganie czy wyznawcy sekt*.

Oprócz literatury źródłowej posłużono się również opracowaniami niektórych zagadnień dotyczących tematu rozprawy w celu ubogacenia oraz zwrócenia uwagi na pewne różnice w postrzeganiu zagadnień – zwłaszcza z perspektywy historycznej.

Praca składa się z czterech rozdziałów. W pierwszym omówiono środowisko rodzinne i społeczne życia św. Jana Chryzostoma. W drugim ukazano nauczanie na temat godności i świętości sakramentu małżeństwa i zadań jakie stoją w rodzinie przed mężem i żoną. Kolejny rozdział przedstawia zagrożenia dla jedności, miłości i wyłączności małżeństwa, jakie dostrzegał św. Jan Chryzostom. Ostatni rozdział ukazuje sposoby korzystania, przez Złotoustego, z dorobku retoryki antycznej do skutecznego przepowiadania na temat podstawowej komórki społecznej. W zakończeniu przeanalizowano możliwość aktualizacji jego nauczania we współczesnym przepowiadaniu.

14.06.2023 ks. Marcin Dene